

УДК 336.711

Максим Марич

Maxim Marych

**РИНКОВА ПОЗИЦІЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ
НА СВІТОВОМУ РИНКУ****THE MARKET POSITION OF COMMERCIAL BANKS
OF UKRAINE IN THE GLOBAL MARKET**

У статті досліджено тенденції залучення іноземного банківського капіталу в Україну, тенденції розвитку банківської системи України на світовому ринку, здійснена оцінка ринкової позиції комерційних банків України на світовому ринку в 2011-2014 роках.

Ключові слова: банки з іноземним капіталом, ринкова позиція комерційних банків, іноземний капітал, статутний капітал, рентабельність активів, рентабельність капіталу, національна економіка, міжнародна конкуренція, облікова ставка.

The present paper deals with the trend of raising foreign banking capital in Ukraine and Ukrainian banking system development in the world market. The estimation of market position of commercial banks in Ukraine in the global market in 2011–2014 is provided.

Keywords: banks with foreign capital, the market position of commercial banks, foreign capital, authorized capital, return on assets, return on equity, national economy, international competition, the discount rate.

Постановка проблеми. Стан національної економіки здебільшого залежить від функціонування банківської системи в цілому, яка характеризується ринковою позицією вітчизняних комерційних банків. Ринкова позиція банків ґрунтується на комплексній та ефективній їх діяльності, тобто дотриманні усіх законодавчих і нормативних вимог до їх функціонування. В умовах ринкових відносин і недорозвиненості фінансового ринку, проблема оцінки ефективності функціонування банківської системи стає все актуальнішою. З одного боку, банкам необхідно оцінювати внутрішній стан для виявлення прихованих резервів розвитку, а з іншого боку, виникає необхідність зовнішнього оцінювання банків-контрагентів для визначення їх надійності, що дасть змогу зробити банківську систему прозорішою і прогнозованою.

Посилення міжнародної конкуренції, досвід східноєвропейських країн, фінансова і політична інтеграція яких призвела до обмежень економічного і політичного суверенітету, свідчить про фінансову втрату ними власних національних банківських систем, оскільки провідні позиції на ринку банківських послуг посіли іноземні банки [2, с.172].

Вплив світової фінансової кризи на розвиток вітчизняної банківської системи доводить про потребу у визначенні підходів до оцінки важливих аспектів функціонування банків у нових конкурентних умовах з погляду виявлення взаємозв'язків і взаємозалежностей між чинниками, які визначають ефективність банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам цієї проблеми, зокрема питанням функціонування комерційних банків та їхньої ринкової позиції присвячено праці: Г. Асхауера, Д. Полфремана, Ф. Форда, Дж. Сінкі, Е. Рід, Р. Коттера, Е. Гілла, Р. Сміта; російських учених: А. Лаврушина, Г. Панової, А. Тавасієва, В. Усокіна, В. Чаусова та інших; українських учених: О. Васюренка, А. Вожжова, А. Герасимовича, О. Дзюблюка, Ж. Довгань, О. Заруби, А. Єліфанова, В. Коваленко, С. Козьменка, Р. Коцовської, А. Кириченка, І. Лютого, А. Мороза, С. Павлюка, Л. Примостки, І. Сала, М. Савлука, Т. Смовженко, Р. Тиркала, І. Федосік, В. Шелудько та інших.

Постановка завдання. Вивчення методологічних основ прояву системних принципів розвитку банківської діяльності на основі зіставлення емпіричних спостережень і теоретичних узагальнень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вагомим показником, який характеризує ринкову позицію банківської системи в цілому та комерційних банків зокрема, є рівень достатності ресурсного потенціалу банків. Від ефективності механізму формування, управління

та прогнозування коштів, які можуть бути залучені в майбутньому та якими володіє банк сьогодні, залежить їх спроможність здійснювати повний спектр активних операцій та надавати послуги, а також фінансова стійкість та місце банківської системи в умовах глобальної конкуренції. У цьому контексті набуває актуальності вирішення проблеми вибору прийомів і методів щодо забезпечення функціональної достатності ресурсного потенціалу комерційних банків.

В умовах загострення фінансової кризи виникає проблема нестачі фінансових ресурсів у середині країни. Залучення іноземного капіталу у банківський сектор України формує додаткову ресурсну базу і підвищує рівень капіталізації банків. Однак, швидке зростання долі іноземного капіталу може викликати певні негативні моменти, як: зниження конкурентоспроможності вітчизняних банків, втрата суверенітету у грошово-кредитній політиці країни. Тому ефективність залучення іноземного банківського капіталу в Україні залежить від правильного і ефективного механізму допуску іноземних банків на вітчизняний ринок банківських послуг.

У банківському секторі велику роль відіграє іноземний капітал. Його роль у формуванні банківського сектора України на початку XXI століття заслуговує особливої уваги. Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас варто зважати на низку фінансових ризиків, пов'язаних зі швидким зростанням частки іноземного банківського капіталу. Вони можуть призвести до втрати суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливого посилення нестабільності, несподіваних коливань ліквідності банків, імовірного впливу фінансових ресурсів [4, с. 102].

Причиною входження іноземних банків на інші ринки є пошук не переповнених, менш розвинутих та менш ефективних ринків для того, щоб реалізувати свої конкурентні переваги, такі як: якісніші послуги, менші відсоткові ставки на кредит, досконаліше управління ризиками, більший розмір капіталу. Крім цього, вважаємо, що для іноземного інвестора найбільш привабливим на українському ринку банківських послуг є:

- низькі відсоткові ставки;
- розвиненість банківської системи;
- високий попит на іноземні інвестиції;
- низькі бар'єри входження на ринок;
- дешева робоча сила.

Протягом 2011–2013 років кількість чинних банків з участю іноземного капіталу скоротилася з 55 до 49 (з 31,3 до 27,6 % від загальної кількості чинних банків), при цьому частка іноземного капіталу у загальному зареєстрованому капіталу діючих банків скоротилася з 40,6 до 34,0 % відповідно. В 2013 році частка іноземного капіталу в українській банківській системі знизилася на 5,8 п.п., кількість банків з іноземним капіталом – на 4, і станом на 01.01.2014 року становила 49 банків зі 180 (з них один банк має ліцензію санаційного банку), а кількість банків із 100 % іноземним капіталом – з 22 до 19.

Серед причин виходу закордонних фінансових установ із вітчизняного ринку називають такі:

- 1) непрозорість банківської системи, високий рівень корупції й політичних ризиків;
- 2) скорочення ринку в результаті уповільнення економічного росту в країні та несприятливий інвестиційний клімат;
- 3) проблеми в єврозоні, що спричинили підвищення вимог до капіталу європейських банків для покриття ризиків згідно з Basel III;
- 4) нестабільна економічна ситуація в Європі і, як наслідок, скорочення інвестицій на непрофільних ринках;
- 5) рецесія економіки, відсутність довгих ресурсів, низька прогнозованість регулятивного клімату та коливань валютних курсів.

При цьому спостерігається збереження та посилення присутності російського капіталу, особливо капіталу державних російських банків (станом на початок 2011 р. частка російського капіталу становила 9,85 %, на початок 2012 р. – 14,5 % і продовжує зростати). Зростання залежності вітчизняного банківського сектора від російських інвестицій зумовлюють ризики впливу російських інвесторів на перспективи розвитку галузей і секторів вітчизняної

економіки, що не завжди узгоджується з внутрішніми інтересами держави.

Таблиця 1. Динаміка кількості банків з іноземним капіталом

Назва показника	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
Кількість банків, які мають банківську ліцензію	176	176	176*	180*
з них: з іноземним капіталом	55	53	53	49
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	20	22	22	19
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	40.6	41.9	39.5	34.0
Рентабельність активів, %	-1.45	-0.76	0.45	0.12
Рентабельність капіталу, %	-10.19	-5.27	3.03	0.81

* з них 1 банк має ліцензію санаційного банку

Отже, аналізуючи таблицю 1, можна сказати, що, як показує практика функціонування іноземного капіталу в банківській системі України, сьогодні вплив іноземного капіталу на вітчизняний ринок не є занадто помітним, з кожним роком відбувається зростання рентабельності активів і капіталу банків [8].

Банківська система України в 2013 році переживала «епоху застою». В умовах жорсткої монетарної політики і девальютації банки урізали витрати і повертали фондування материнським структурам. Західні банки продовжували виходити з ринку: частка іноземного капіталу зменшилася на 6 % – до 33,7 % [9].

Також одним із головних показників, який характеризує ситуацію, що склалася в 2011–2013 роках, є базова облікова ставка, яка встановлюється центральним банком країни. Чим вища відсоткова ставка, тим дорожче надаються кредити банкам і, відповідно, підприємствам і населенню. Облікова ставка Національного банку України з 01.01.2012 становила 7,5 %, з 10.06.2013 – 7,0 %, а з 13.08.2013 – 6,5 %, тоді як у провідних країнах світу цей відсоток коливається з 0,1 % до 2,5 % [10].

Таблиця 2. Відсоткові ставки центральних банків, січень 2014 року

Центральний банк	Поточна ставка, %
Національний банк України	6,5
Федеральна резервна система США	0,25
Європейський Центральний банк	0,5
Банк Великобританії	0,5
Банк Японії	0,1
Національний банк Швейцарії	0,75
Банк Канади	1
Резервний банк Австралії	2,5

Згідно з аналітичними матеріалами Національного банку України значну частку в зобов'язаннях банків з іноземним капіталом становлять міжбанківські кредити та депозити. Основною причиною такого явища є те, що більшість із них є дочірніми структурами міжнародних банків і формують ресурсну базу за рахунок ресурсів, отриманих від материнських банків. Банки з іноземним капіталом є основними каналами, через які надходять іноземні інвестиції в економіку України [11].

Після купівлі за останні роки іноземцями банків, орієнтованих на роздрібно споживача, зокрема таких, як: «Аваль», «Ажіо», ТАС-Комерцбанк і ТАС-Інвестбанк, «Престиж», «УкрСиббанк» та ін., змінився орієнтир цих банків у бік комплексного банківського обслуговування. Однак пріоритетним напрямом розвитку власного бізнесу є роздрібне кредитування та роздрібний бізнес. Головний регулятор національної банківської системи визначає вектори розвитку останньої, виходячи із політичної ситуації в країні, заяви уряду та президента щодо остаточної орієнтації на євроінтеграцію України та спрямовує власні зусилля на відпрацювання механізму максимально ефективного залучення іноземного банківського капіталу в розвиток реального сектора української економіки, мінімізації ризиків вітчизняної банківської системи.

Існують різні причини входження іноземних банків на національні ринки, а також стратегії їх діяльності. Вони можуть слідувати за традиційними клієнтами, не цікавлячись

внутрішнім ринком країни перебування (як корейські та японські банки); розширювати клієнтську базу за рахунок найбільш привабливих регіональних підприємств (німецький Дойчебанк); максимально інтегруватись у внутрішній ринок країни перебування (Сітібанк, Райффайзенбанк) [12].

Вибір нерезидентами інституціональної форми присутності в банківській системі тієї або іншої країни залежить від вибраної ними стратегії транснаціональної експансії і може лімітуватися (у випадку менш ліберального підходу до допуску іноземних інвесторів) рамками правових обмежень приймаючої країни.

Банки з іноземним капіталом є прибутково-орієнтованими суб'єктами і сьогодні відчувають зниження власних перспектив розвитку ділової активності. Головними чинниками цього процесу, виходячи з концепції, що розглядається в статті, є динамічна зміна умов зовнішнього стосовно до банківської системи середовища. До останніх доцільно віднести сповільнення масштабів зростання національної економіки, зниження купівельної спроможності та рівня заощаджень населення та підприємств, накопичення проблем, пов'язаних із неповерненням кредитів, а також загострення конкуренції з вітчизняними банками.

У західних банків є два шляхи виходу із зазначеної ситуації. Перший полягає у відмові від подальшої участі у конкурентній боротьбі на ринку банківських послуг України та продажу власного бізнесу. Другий варіант передбачає скорочення активності, зменшення розміру активних операцій до мінімального рівня, щоб забезпечувати мінімальний рівень рентабельності з метою очікування подальшого зростання.

Аналіз тенденцій та організації роботи банків з участю іноземного капіталу в Україні свідчить про орієнтацію останніх на реалізацію другого сценарію. Так, Кредит Європа Банк, що належить турецькій FIBA, через голландський Credit Europe Bank у січні 2012 року згорнув власну філіальну мережу України. На ринку України сьогодні працює лише центральний офіс банку. У 2012 році внаслідок продажу СЕБ Банку шведською SEB Group на ринку України з'явився Фідобанк. Подібна схема продажу активів іноземного банку національному власнику була реалізована стосовно Ерсте Банку, що належить до австрійської Erste Group. Група Societe Generale продала активи своїх дочірніх структур ПроФінБанку і компанії «ПростоФінанс» Альфа-Банку. У минулому році німецький Commerzbank продав Банк «Форум», що достатньо ефективно та активно розвивав власну діяльність протягом п'яти останніх років в Україні. Таким чином, у 2012 році сім банків з іноземним капіталом максимально згорнули власний бізнес в Україні або взагалі залишили ринок.

До позитивних наслідків приходу іноземного капіталу можна віднести такі:

- 1) суттєве збільшення обсягів інвестицій у національну економіку – як безпосередньо у банківський, так і в реальний сектори економіки;
- 2) здешевлення вартості кредитних коштів;
- 3) розвиток банківської системи через упровадження новітніх технологій, розширення кола послуг, посилення конкуренції [12].

Приплив значного іноземного капіталу до країни має також недоліки:

- 1) залежність як від зовнішніх загальноекономічних потрясінь, так і від фінансового становища окремих транснаціональних «гравців»;
- 2) тиск на вітчизняні банки, втрата найбільш привабливих клієнтів та ринків, зниження якості їх кредитних портфелів;
- 3) ускладнення банківського нагляду;
- 4) підвищення можливості відтоку вітчизняного капіталу до зарубіжних країн [12].

Світовий досвід свідчить, що, як правило, плюси та мінуси вливання іноземного капіталу до внутрішніх банківських систем є збалансованими за умов продовження активної діяльності вітчизняних банків та збереження за ними значної частки банківської системи країни.

Український банківський сектор не обійшов і процесів транснаціоналізації світової економіки. Багато Європейських фінансових установ підсилюють свої позиції на ринку за рахунок українських банків. Ці тенденції викликані фінансовою привабливістю банківських установ, більших потенціалів українського ринку фінансових послуг, а також розвитком інфраструктурою банків. Активізація упровадження іноземних інвесторів викликана в тому числі й бажанням українських учасників увійти в групу європейських фінансових установ, такі процеси ведуть до посилення впливу європейських, російських й інших банківських груп на

політику українських банків.

Вихід України у глобальне економічне середовище викликав низку принципово нових проблем та завдань, які постали перед комерційними банками. Для нормального функціонування економіки постійно необхідна мобілізація, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів між її сферами і секторами.

В Україні операції з надання фінансових послуг здійснюються переважно комерційними банками. Вони є головними посередниками і при проведенні міжнародних операцій на світовому ринку фінансових послуг. Здійснюючи ці операції, комерційні банки використовують конкретні стратегії, в яких обґрунтовуються довготривалі заходи, що зорієнтовані на отримання оптимального фінансового результату. Спираючись на світовий досвід, застосування та подальший розвиток прогресивних банківських технологій у практиці роботи комерційних банків повинно слугувати поштовхом у розвитку економіки України. Тому проведення аналізу комплексу операцій на ринку фінансових послуг та пошук шляхів його використання в повному обсязі в умовах ринкової трансформації економіки України є своєчасним та актуальним як з теоретичних, так, особливо, і з прагматичних позицій.

Однією з основних банківських функцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності є обслуговування міжнародного руху капіталів і кредитів. Процес інтеграції українських банків у світовий фінансовий ринок протікає значно повільніше, ніж розвиток внутрішніх операцій. Це пов'язано як з невизначеністю у сфері зовнішньоекономічної діяльності комерційних банків, так і з нестачею досвіду з обслуговування міжнародних капіталів.

Розглядати міжнародну діяльність українських банків у межах відкриття представництв і відділень за кордоном поки що недоцільно, зважаючи на її незначний відсоток. Але вже зараз можна говорити про виконання українськими банками цієї функції за двома основними напрямками: кореспондентські відносини і співробітництво з відділеннями іноземних банків; взаємовідносини українських банків із світовими фінансовими організаціями.

Для банківської системи України входження іноземних гравців на банківський ринок України означає приплив нового капіталу та нових технологій. Для українського споживача це означає поступове зниження ставок за кредитами, якісний та широкий вибір банківських продуктів і сервісів. Що стосується впливу цього процесу на зниження активності банків в залученні внесків фізичних та юридичних осіб, то, безумовно, прибутковість для клієнтів термінових депозитів буде й надалі поступово падати.

Українські клієнти звиклі до достатньо високого рівня прибутковості, проте поступово терміновий депозит із засобу заробляння грошей перетворюватиметься на засіб накопичення грошей. Банки від депозитних програм переходитимуть до програм накопичення. Це той самий продукт, тільки по-іншому позиціонується продукт, яким користується величезна кількість європейців. Саме заощадження і накопичення, а не примноження, поступово стануть основними мотивами, якими керуватимуться вкладники. Такі програми накопичення дозволять не тільки не сповільнитися темпам зростання депозитів населення, але і в майбутньому прискорити процеси перетікання готівки на руки населення в надійні комерційні банки [1, с.39].

Висновки. Отже, для покращення ринкової позиції вітчизняних банків необхідними є такі заходи:

1. Стимулювання розвитку місцевих ринків капіталів, що є дуже актуально для України, оскільки набір фінансових інструментів дуже обмежений (кредити, депозити).
2. Зменшення доходності місцевих банків та підвищення ефективності банківської системи в цілому.
3. Підвищення рівня корпоративного управління, що сприятиме зниженню частки активів, які не дають прибутків та покращенню якості активів.
4. Посилення конкуренції на ринку довгострокового кредитування й підвищення на ньому ролі іноземних банків.

У загальному ринкова позиція національних комерційних банків залежить від темпу та розвитку інтеграційного процесу та іноземного капіталу в частці капіталу комерційних банків України. Саме тому присутність іноземного капіталу в українському банківському секторі позитивно впливає на фінансовий потенціал банківської системи України. Однак надходження іноземного капіталу у банківський сектор України також має й негативний вплив на фінансовий сектор України, адже відсутність в Україні власних транснаціональних банків може

поставити її у залежність від іноземних фінансових установ, які визначатимуть напрями та динаміку розвитку фінансових процесів в Україні.

Література

1. Дзюблюк О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи [Текст] / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2011. – № 2. – С. 37–45.
2. Коваленко В. В. Ефективність банківської системи в умовах глобальної конкуренції [Текст] / В. В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – 5 (83). – С. 169–176.
3. Лютий І. Особливості глобального економічного середовища діяльності банків [Текст] / І. Лютий, О. Юрчук // Вісник НБУ. – 2012. – №4. – С. 46–51.
4. Смовженко Т. С., Другов О. О. Створення та діяльність філій іноземних банків в Україні: регуляторні аспекти [Текст] / Т. С. Смовженко, О. О. Другов // Фінанси України. – 2010. – № 7. – С. 98–105.
5. Степаненко Б. Інтернаціоналізація банківського сектору України : ціна й методи злиття та поглинань [Текст] / Б. Степаненко // Економіст. – 2013. – №1. – С. 12–16.
6. Регистрація банків з іноземним капіталом (ч.1) [Електронний ресурс] / А. Цветков. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2012/4/3/60737.htm>.
7. Банківська енциклопедія [Електронний ресурс] / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=112997>.
8. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
9. Рейтинг успішності українських банків – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/business/1366458-rejting-uspishnosti-ukrayinskih-bankiv-2013>.
10. Процентные ставки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forexLtd.ru/ru/analytic/cbrates/>
11. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
12. Подчесова В. Іноземний капітал на банківському ринку України [Електронний ресурс] / В. Подчесова, Ю. Сидоренко // Соціально–економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2(7). – С. 257–263. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/Sepid/2012_2/12pvybru.pdf.

References

1. Dzyublyuk A. Globalization processes and the participation of foreign capital in the banking system [Text] / A. Dzyublyuk // Banking. – 2011. – № 2. – P. 37–45.
2. Kovalenko V. V. The efficiency of the banking system in terms of global competition [Text] / V. V. Kovalenko // Actual problems of economy. – 2010. – 5 (83). – P. 169–176.
3. February I. Features of the global economic environment of banks [Text] / I. February, A. Yurchuk // Bulletin of the NBU. – 2012. – № 4. – P. 46–51.
4. Smovzhenko T. S., Drugova O. O. Create and branches of foreign banks in Ukraine: regulatory aspects [Text] / T. S. Smovzhenko, O. O. Druhova // Finance Ukraine. – 2010. – 7. – S. 98–105.
5. Stepanenko B. The internationalization of the banking sector in Ukraine : the price and methods of M & A [Text] / B. Stepanenko // Economist. – 2013. – № 1. – P. 12–16.
6. Registratsija banks with capital ynostrannym (Part 1) [electronic resource] / Alexander Tsvetkov. – Mode of access: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2012/4/3/60737.htm>.
7. Banking encyclopedia [electronic resource] / S. Arbuzov, Y. Kolobov, V. I. Mishchenko, S. Naumenkova. – Mode of access: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=112997>.
8. Main indicators of banking activities in Ukraine [electronic resource] / National Bank of Ukraine. – Mode of access: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
9. Rating the success of Ukrainian Banks – 2013 [electronic resource]. – Mode of access : <http://forbes.ua/ua/business/1366458-rejting-uspishnosti-ukrayinskih-bankiv-2013>.
10. Interest rates [electronic resource]. – Mode of access: <http://www.forexLtd.ru/ru/analytic/cbrates/>.

11. The official site of the National Bank of Ukraine [electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bank.gov.ua>.
12. Podchesova V. foreign capital in the banking market of Ukraine [electronic resource] / W. Podchesova, Y. Sidorenko // Socio – economic problems and the state. – 2012. – Vol. 2 (7). – P. 257–263. – Mode of access: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/Sepid/2012_2/12pvybru.pdf.

*Марич Максим Григорович, аспірант
Львівської державної фінансової академії*

Стаття надійшла до редакції 09.04.2014